

«ДО ПИТАННЯ ПРО КРИТЕРІЇ РОЗМЕЖУВАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОСТУПКУ ТА ЗЛОЧИНУ»

*Павлова Т.О., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри кримінального права,
кримінального процесу та криміналістики
ОНУ імені І. І. Мечникова
м. Одеса*

Дискусії щодо впровадження поняття «кримінальне правопорушення» у вітчизняне кримінальне законодавство ведуться вже не перший рік. Вказаний термін на законодавчому рівні було спочатку запроваджено у чинному Кримінальному процесуальному кодексі України. Вважаємо, що кримінальне правопорушення є, в першу чергу, кримінально-правовим поняттям, тому необхідно та логічно було б його закріпити у Кримінальному кодексі України (далі – КК України). У зв'язку з цим постає необхідність у розмежуванні двох складових кримінального правопорушення – кримінального проступку та злочину. Доцільність впровадження кримінальних проступків було визначено вперше в Концепції реформування кримінальної юстиції України, затвердженій Указом Президента України № 311/2008 від 08.04.2008 р. [1].

Після тривалих обговорень термін «кримінальне правопорушення» було введено у чинний Кримінальний кодекс Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» від 22.11.2018 р. № 2617-VIII (далі – Закон від 22.11.2018 р. № 2617-VIII)[2]. Згідно з ч. 1 ст. 11 КК України, «кримінальним правопорушенням є передбачене

цим Кодексом суспільно небезпечно винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом кримінального правопорушення» [3, ч. 1 ст. 11]. «Кримінальні правопорушення поділяються на кримінальні проступки і злочини.» Кримінальним проступком є передбачене цим Кодексом діяння (дія чи бездіяльність), за вчинення якого передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або інше покарання, не пов'язане з позбавленням волі» [3, ч. 1, ч. 2 ст. 12]. Запровадження поняття кримінального проступку пов'язано із прагненням законодавця гуманізувати вітчизняну систему заходів кримінально-правового впливу, виконати міжнародні зобов'язання, диференціювати кримінальний проступок та злочин, забезпечити узгодженість між основними вітчизняними законами кримінально-правового блоку – Кримінальним та Кримінальним процесуальним кодексами України. При цьому, на наш погляд, спробу законодавця диференціювати кримінальні проступки та злочини, а також гуманізувати вітчизняну систему заходів кримінально-правового характеру слід вважати не зовсім вдалою з наступних причин.

Критеріями розмежування кримінального проступку та злочину, відповідно до положень ст. 12 чинного КК України, виступають характер та ступень суспільної небезпеки діяння, вид та розмір покарання. Суспільна небезпека діяння визначається суспільною небезпечністю наслідків, які настають у разі вчинення відповідного діяння. Якщо мова йде про злочин, то традиційно вважається, що він є найнебезпечнішим видом правопорушення. Тому за його вчинення призначається найсуворіший захід державного примусу – покарання, призначення якого тягне за собою судимість. Виходячи із змісту ч. 2 ст. 12 КК України, злочином вважається суспільно небезпечно, протиправне, винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом злочину у разі, якщо за його вчинення призначається покарання у виді штрафу понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення волі чи довічне позбавлення волі. У зв'язку з тим, що законодавець у Розділі X Загальної частини Кримінального кодексу України «Покарання та його види» не надав перелік покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, нами було взято за основу зміст Кримінально-виконавчого кодексу України (далі – КВК України), Особлива частина якого побудована з урахуванням того, чи пов'язаний вид покарання з позбавленням (або довічним позбавленням) волі чи ні. Розділ ПКВК України має назву – «Виконання покарань, не пов'язаних з позбавленням волі», до яких відносяться усі види покарань окрім позбавлення волі та довічного позбавлення волі, виконання яких присвячені Розділ III – «Виконання покарання у виді позбавлення волі» та Розділ – IV «Виконання покарання у види довічного позбавлення волі» [4]. Звертає на увагу те, що законодавець у чинному Кримінальному кодексі не виділяє кримінальні проступки в окремий розділ, як, наприклад, зроблено в деяких іноземних країнах, а закріплює їх поряд із злочинами, що у процесі правозастосування може потягти складнощі у розмежуванні вказаних суспільно небезпечних діянь.

Законом від 22.11.2018 р. № 2617-VIII змінено поділ злочинів за ступенем тяжкості. Відповідно до ч. 3 ст. 12 КК України, «злочини поділяються на: нетяжкі, тяжкі, особливо тяжкі» [3]. Злочини невеликої тяжкості було виключено, замість них запровадили кримінальні проступки. При цьому слід зазначити, що окремі, правопорушення, які за своєю сутністю не є управлінськими (адміністративними) та правопорушення, за вчинення яких передбачено адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти днів, за рахунок яких планувалося також наповнити зміст кримінальних проступків, залишилися у Кодексі України про адміністративні правопорушення, наприклад, ст. 51 «Дрібне викрадення чужого майна», ст. 173 «Дрібне хуліганство» [5], що на практиці ускладнює правове розуміння змісту та розмежування адміністративного правопорушення та кримінального проступку.

Правовий аналіз змісту Закону від 22.11.2018 р. № 2617-VIII свідчить про те, що законодавець вважає кримінальні проступки кримінально караними діяннями. Про це свідчить аналіз пункту 2-1 ст. 89 КК України, в якому йдеться про те, що особи, засуджені за вчинення кримінального проступку вважаються такими, що не мають судимості, після відбуття покарання. Тобто, виходячи із змісту ст. 88 КК України, особа, яка вчинила кримінальний проступок, як і у разі вчинення злочину, визнається такою, що має судимість, з дня набрання за-

конної сили обвинувальним вироком. Це означає, що кримінально-правові наслідки кримінального проступку та злочину є однаковими. Отже, виникає запитання, чим відрізняються кримінальні проступки від злочинів невеликої тяжкості, які існували у попередній редакції Кримінального кодексу України? У кримінально-правовому сенсі, на наш погляд, така різниця відсутня. Вважаємо більш виправданим та доцільним впровадження на законодавчому рівні підходу «стягнення за кримінальні проступки», які за своїм змістом не можуть дублювати покарання.

Таким чином, аналізуючи критерії розмежування кримінального проступку та злочину, ми прийшли до наступних висновків: по-перше, в чинному Кримінальному кодексі України розглядувані діяння містяться в Особливій частині без чіткого розмежування, тобто це означає, що базовий склад відповідного суспільно небезпечного діяння може бути сформовано як кримінальний проступок, а кваліфікований та/або особливо кваліфікований як злочин, наприклад, ч. 1 ст. 185 КК, ч. 1 ст. 190, ч. 1 ст. 276 КК тощо, тому кримінальні проступки могли б бути передбачені у Кодексі про кримінальні проступки; по-друге, критеріями розмежування кримінального проступку та злочину виступає характер та ступень суспільної небезпеки діяння, вид та розмір покарання, хоча чіткого поняття (або переліку) видів покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, в Розділі X Загальної частині чинного Кримінального кодексу не надано; по-третє, потребують подальшого ретельного дослідження норми базових кодексів, які регулюють правовідносини у певних сферах, з метою виокремлення діянь, які могли б бути віднесені до кримінальних проступків або взагалі виключені; по-четверте, оскільки за вчинення різних видів кримінального правопорушення не можуть застосовуватися (призначатися) однакові кримінально-правові заходи, тому вважаємо більш виправданим та доцільним запровадити на законодавчому рівні підхід «стягнення за кримінальні проступки», які за своїм змістом не можуть дублювати покарання.

Список використаних джерел:

1. Концепція реформування кримінальної юстиції України, затвердженої Указом Президента України № 311/2008 від 08.04.2008 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/Laws/show/311/2008#> (Дата звернення: 15.11.2020).

2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень: Закон України від 22.11.2018 р. № 2617-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2617-19#n38> (Дата звернення: 15.11.2020).

3. Кримінальний кодекс України: Кодекс України від 05.04.2001 р. із змінами та доповн. від 14.11.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#> (Дата звернення: 15.11.2020).

4. Кримінально-виконавчий кодекс України: Кодекс України від 11.07.2003 р. із змінами та доповн. від 03.07.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15#> (Дата звернення: 15.11.2020).

5. Кодексі України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р.: Кодекс України із змінами та доповн. від 14.11.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10?find=1&text=> (Дата звернення: 15.11.2020).